

Podklad Asociácie priemyselných zväzov a dopravy

Diskusia k problému zvyšujúcich sa cien energií

1. Aktuálny stav cien plynu a elektrickej energie a ich kvantita

- **Cena elektriny a plynu predstavuje komplexný systém, ktorý ovplyvňuje veľké množstvo faktorov, ktorými sú:** ponuka a dopyt vrátane geopolitickej situácie, vnútroštátny energetický mix, diverzifikácia dovozu, náklady na sieť, náklady na ochranu životného prostredia, ako sú napríklad ceny emisných povoleniek, nepriaznivé poveternostné podmienky alebo úroveň spotrebnej dane a zdanenie, ako aj vládne opatrenia na zníženie cien energií.
- **Ceny elektrickej energie a plynu sa na burzách aktuálne vyšplhali na historické maximá. Elektrická energia** až na cca 300 eur/MWh a **plyn** na 161 eur/MWh (ceny zo začiatku októbra). Plyn dokonca medziročne vzrástol o 500 %. Zároveň množstvo naplnenia zásobníkov plynu v SR (cca 74 %), ale aj v celej EÚ (cca 72 %) je v porovnaní s predošlým rokom nižšie.
- Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO) už kvôli kritickej situácii na trhoch s energiami pristúpil k prvým krokom, aby zabezpečil bezpečnú a nepretržitú dodávku tepla počas celej blížiacej sa vykurovacej sezóny pre slovenské domácnosti.
- Z vyššie uvedených dôvodov ako aj v dôsledku zvýšenia cien emisných povoleniek slovenské energeticky náročné výrobné podniky pozastavili, obmedzili alebo plánujú pozastaviť výrobu. Z uvedených dôvodov hrozia tieto dopady:
 - ferozliatiny - pokles produkcie z dôvodu odstavenia viac ako polovice pecí v OFZ,
 - zásadný výpadok objemu vyrábaných minerálnych hnojív s možnými následkami v budúcom roku – zníženie objemu úrody pestovaných plodín a zníženie ich kvality,
 - nedostatok CO₂ v potravinárskom priemysle (nápoje),
 - nedostatok roztokov močoviny určených k denitrifikácii komínových splodín v teplárenstve a energetike – nesplnenie emisných limitov,
 - nedostatok Transheadu – prostriedok k odstraňovaniu námrazy, ľadu a snehu z letiskových plôch a lietadiel,

- prípadný nedostatok dusičnanov pre výrobu rajskeho plynu pre humánnu medicínu, ale aj nedostatok super čistých chemikálií, horčíkovej chémie pre potravinársky a farmaceutický priemysel (výroba antacid),
- prípadný nedostatok surovín pre gumársky a plastikársky priemysel (retardéry horenia a supresory tvorby dymu),
- adBlue – zníženie jeho produkcie pocítia nie len moderné dieselové vozidlá, ale aj 50 percent kamiónov, dodávok či autobusov, ktoré spĺňajú emisnú normu Euro 4, Euro 5 a Euro 6, ktoré sú bez tejto prídavnej látky nepojazdné,
- riziko odstavenia vysoko energeticky náročných priemyselných podnikov (napr. Slovalco).

2. Scenáre vývoja cien energií

V aktuálnej situácii z pohľadu Asociácie priemyselných zväzov a dopravy (APZD) vidíme **tri možné scenáre vývoja**, negatívny, optimistický a realistický. V nasledujúcej časti si obšírnejšie popíšeme uvedené scenáre.

Negatívny scenár:

- Ak bude zima v Európe výrazne chladnejšia môže byť problém s vykrytím denných prudkých nárastov spotreby.
- V roku 2022 plánuje Nemecko odstaviť posledné bloky jadrových elektrární čo môže zvýšiť tlak na výrobu elektriny z plynových zdrojov. V takejto komplikovanej situácii by mohli skončiť aj niektorí dodávatelia plynu. Musel by ich nahradiť SPP, ale nemusel by disponovať dostatkom plynu.
- Ak bude v Severnom mori a Stredomorí menší počet veterných dní, výrazne by to ochromilo výrobu elektriny z OZE. Aj najmenší problém by mohol spôsobiť blackout.
- Ceny plynu a elektriny tak budú stále extrémne vysoké, a rovnako drahé budú aj emisné povolenky. Značná časť energeticky náročného priemyslu (chémia, výroba stavebných materiálov, hutníctvo) bude nútená výrazne utlmiť alebo zastaviť výrobu.

Optimistický scenár:

- Teploty, priebeh a dĺžka zimy budú komfortné. Jar sa začne už v druhej polovici februára a v nížinách Európy nebude vôbec snežiť. Zásoby v zásobníkoch budú dostatočné a dodávky potrubného plynu budú stabilné.

- Na celom trhu od USA cez Európu až po Japonsko ku koncu zimy vznikne prebytok ponuky skvapalneného plynu.
- Odstavenie jadrových elektrární v Nemecku nepocítíme.
- Ceny plynu a elektriny zastavia svoj rast a s príchodom jari začne ich pokles, sociálna a politická situácia v EÚ a na Slovensku sa upokojí. Urýchlia sa trendy na utlmovanie fosílnej energetiky a podpore inovatívnych riešení v oblasti úspor.

Realistický scenár:

- Zima bude zodpovedať približne 5-ročnému priemeru, nebude extrémne chladná a dlhá, avšak po celé vykurovacie obdobie bude situácia napätá a ceny vysoké. Vyhneme sa nutnosti regulácie dodávok plynu pre odberateľov aj vďaka stabilite potrubných dodávok plynu a lepšej ponuky na trhu s LNG.
- K stabilite a pokrytiu dodávok plynu prispeje aj to, že niektorí veľkí priemyselní odberatelia pre vysoké ceny obmedzia alebo dočasne úplne zastavia svoju výrobu a ostatní spotrebitelia vrátane domácností budú šetriť alebo uprednostnia iné palivo. Tým sa uvoľnia objemy plynu na výrobu tepla a elektriny a zníži sa zaťaženie zásobníkov. To však môže mať významný vplyv na zamestnanosť v regiónoch, výber daní či ovplyvnenie fungovania iných sektorov (napr. chýbajúce adBlue v doprave).
- Stabilná bude aj výroba elektriny a trh sa vyrovná aj s vypnutím nemeckého jadra vďaka poveternostným podmienkam.
- Politické problémy v Európe pretrvávajú kvôli vysokým cenám emisných povoleniek. Bude preto vyvíjaný tlak na prehodnotenie európskej energetickej politiky. To si na politickej úrovni vyžiada aj prehodnotenie spolupráce s externými partnermi, vrátane Ruska. Vytvorí sa celoeurópsky systém tvorby a riadenia povinných zásob plynu.

3. V akom časovom horizonte môžeme očakávať stabilizáciu stavu

Cena elektrickej energie sa pravdepodobne ustáli až v budúcom roku, prognózy a odhady sa rôznia. Trh s plynom sa obáva nedostatku ešte aj v apríli. Zvýšili sa aj ceny dodávok na budúce mesiace až do apríla budúceho roka, čo naznačuje, že trh očakáva nedostatok plynu aj po ukončení vykurovacej sezóny.

4. Návrhy opatrení Európskej únie na riešenie zvyšujúcich sa cien energií

Európska komisia vydala stanovisko, ktoré obsahuje tzv. toolbox – súbor nástrojov na riešenie aktuálnej energetickej krízy. Rozdeľuje ich na krátkodobé a strednodobé.

Krátkodobé opatrenia:

- poskytovanie núdzovej podpory príjmu pre energeticky chudobných spotrebiteľov, napríklad prostredníctvom poukážok alebo čiastočných platieb za účty, ktoré je možné podporiť príjmami systému EU ETS (upozorňujeme, poznajúc „akcieschopnosť“ na Slovensku, vlastnú byrokratizáciu procesov a povinnosť schválenia schémy podpory/subvencií v EK, že v prípade poukážok, teda subvencie podpory je optimistické hovoriť o krátkodobom ciele),
- umožnenie dočasných odkladov platieb za energiu,
- poskytovanie pomoci spoločnostiam alebo odvetviám v súlade s pravidlami EÚ o štátnej pomoci, napríklad aj zabezpečením dlhodobých dohôd o nákupe energie,
- posilnenie medzinárodného dosahu v oblasti energetiky s cieľom zaistiť transparentnosť, likviditu a flexibilitu medzinárodných trhov,
- preskúmanie možného správania narúšajúceho hospodársku súťaž na trhu s energiou a požiadanie Európskeho úradu pre cenné papiere a trhy (ESMA) o ďalšie zlepšenie monitorovania vývoja na trhu s uhlíkom.

Strednodobé opatrenia pre dekarbonizovaný a odolný energetický systém

- zintenzívnenie investícií do OZE, obnovy a energetickej účinnosti a urýchlenie aukcií a povoľovacích procesov v oblasti OZE, ako aj rozvoj kapacity skladovania energie na podporu vyvíjajúceho sa podielu OZE vrátane batérií a vodíka (popri budovaní nových OZE je potrebné mať na pamäti, že OZE prinášajú do prenosovej sústavy istú dávku nestability, napríklad v prípade menej veterných, alebo menej slnečných dní, aby sa elektrizačné sústavy každého štátu dokázali vyhnúť blackoutu potrebujú dostatok disponibilných zdrojov energie schopných pokryť výpadok niektorého zdroja z prevádzky v priebehu niekoľkých desiatok sekúnd či už z vnútroštátnych alebo z externých zdrojov iných krajín),
- žiadosť Európskemu regulačnému orgánu pre energetiku (ACER), aby preštudoval výhody a nevýhody súčasného usporiadania trhu s elektrickou energiou a v prípade potreby navrhol Komisii odporúčania,

- zváženie revízie regulácie bezpečnosti dodávok s cieľom zaistiť lepšie využitie a fungovanie skladovania plynu v Európe,
- preskúmanie potenciálnych výhod dobrovoľného spoločného obstarávania zásob plynu členskými štátmi; umožnilo by to krajinám spojiť sily a vytvoriť strategické rezervy pre prípad núdze,
- zriadenie nových cezhraničných regionálnych skupín pre plynové riziká, ktoré budú analyzovať riziká a poskytovať poradenstvo členským štátom pri navrhovaní ich národných preventívnych a núdzových akčných plánov.

5. Opatrenia iných krajín v nadväznosti na situáciu so stúpajúcimi cenami energií

Francúzsko:

- V Európskej únii sa opäť diskutuje o budúcnosti jadrovej energetiky, ktorej využitie podporujú aj vedci z Medzivládneho panelu OSN pre klimatické zmeny, ako aj Francúzsko spolu s ďalšími deviatimi EÚ krajinami. Francúzsko chce od Bruselu, aby európska dvadsaťsedmička dohodla spoločný postup. Brusel by podľa nich mal uznať energiu z jadra a plynu ako udržateľné činnosti a teda: **otvoriť cestu k ľahkému financovaniu a výstavbe jadrových zdrojov.**
- Prezident Emmanuel Macron zverejnil svoj masívny investičný plán v hodnote 30 miliárd eur, ktorý je zameraný na dekarbonizáciu priemyselných gigantov, ale aj na ďalšie investície do energie z jadra.
- Francúzsko má zároveň v úmysle pomôcť domácnostiam vyrovnáť sa s rastom cien energií **prostredníctvom rozdávania "benzínových šekov"**. Francúzska vláda už v septembri naznačila, že **zvažuje rozšírenie tzv. energetických poukážok na viac domácností**, aby sa im znížili náklady na čoraz väčšie účty za energiu. Energetické poukazy vo Francúzsku v súčasnosti dostáva takmer 5,5 milióna domácností.

Španielsko:

- V júni Madrid **znížil daň z pridanej hodnoty na účty za elektrinu**, aby zmiernil vplyv na spotrebiteľov a zároveň chce **brzdiť rast cien elektriny rýchlejším budovaním veterných a slnečných elektrární.**

- Španielska ministerka energetiky a životného prostredia Teresa Ribera sa obrátila na európsku komisárku pre energetiku Kadri Simson, aby prehodnotila pravidlá, podľa ktorých sa stanovuje cena elektriny na európskom trhu, čo EÚ odmietla.

Česko:

- Česká vláda **na dva mesiace zruší daň z pridanej hodnoty za elektrinu a plyn**, za november a december pre domácnosti. Týmto spôsobom chce kompenzovať prudký nárast cien energií. Vláda by chcela, aby nulová sadzba na plyn a elektrinu platila celý budúci rok.

Ukrajina:

- Ukrajine **hrozí odrezanie od dodávok ruského plynu**, čo môže vyústiť do ďalšej energetickej krízy.
- Európska komisia má v úmysle pre ňu do budúcnosti **zaistiť stabilné dodávky, a to pomocou spätného toku zo Slovenska**.

6. Návrhy APZD na riešenie súčasnej krízovej situácie

1. Navrhujeme v prvom rade **dodržiavať povinné zákonné limity určené na prerozdelenie príjmov z predaja emisných povoleniek zo zdrojov Environmentálneho fondu**, ktoré nie sú zo strany štátu dlhodobo dodržiavané vo vzťahu k priemyselným podnikom. V praxi by to znamenalo zrušenie možnosti rozhodnutia o nižšom ako minimálnom alokovanom objeme 30 % z výnosov dražieb emisných povoleniek. To znamená zrušiť ods. 8 v § 18 zákone č. 414/2012 Z. z. o obchodovaní s emisnými kvótami a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Ministerstvo financií SR by tým pádom nemalo možnosť arbitrárne rozhodovať o objeme kompenzácií, ktoré by tak dosahovali minimálne 7,5 % z výnosov dražieb.
2. Zároveň je potrebné energeticky náročným podnikom **kompenzovať nárast cien energií a plynu práve z finančných prostriedkov, ktoré sa v rámci nákupu povoleniek akumulovali za posledné roky v Environmentálnom fonde** (viac ako 1 mld. eur) – je potrebné pripraviť kompenzačnú schému. Uvedené opatrenia umožnia využívať všetky disponibilné zdroje z Environmentálneho fondu na v tejto dobe nevyhnutné posilnenie slovenského priemyslu. Ďalej podotýkame, že Nemecko aj Česko prijíma opatrenia na presmerovanie významnej časti výnosov štátu z predaja povoleniek na kompenzáciu cien elektriny pre priemysel. **Legislatíva EÚ umožňuje preplatiť maximálne 75 % nepriamych nákladov na nepriame emisie** (vypustené pri výrobe elektriny). Celkové nepriame náklady však môžu byť vyššie ako je 25 % výnosov z tržieb (maximálne stanovený podiel z ktorého je možné financovať kompenzácie nepriamych nákladov). To je akceptované za podmienky zdôvodnenia prečerpania limitu vládou. V takomto prípade by kompenzácie mohli dosiahnuť až približne 20 – 40 % z výnosov dražieb (cca 350 mil. eur v roku 2021).
3. Navrhujeme **zrušiť podmienku minimálnej spotreby elektriny 1 GWh**. Nepriame náklady ceny uhlíka musia znášať aj menšie podniky, nielen veľké. Na uplatňovanie tejto podmienky nevidíme dôvod. **Súčasne so zrušením tejto podmienky by sa malo zrušiť aj súčasné obmedzenie, podľa ktorého sa prvá GWh neprepláca**. Túto podmienku od nového kompenzačného obdobia nebude uplatňovať ani Česká republika.
4. **Znížiť tarifu za prevádzkovanie systému (TPS), prípadne zaviesť pásmové tarify TPS podľa objemu odoberanej energie**. Každoročne na podporu výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov, na podporu výroby elektriny vysoko účinnou kombinovanou výrobou, na podporu výroby elektriny z domáceho uhlia, na činnosti organizátora krátkodobého trhu s elektrinou a pod.

je potrebné vynaložiť približne 600 mil. eur. Túto podporu platia výhradne odberatelia elektriny prostredníctvom TPS. Navrhujeme časť výdavkov na TPS financovať zo štátneho rozpočtu.

5. Zároveň navrhujeme navýšiť v štátnom rozpočte aktuálne alokované finančné prostriedky poskytované Ministerstvom hospodárstva SR na účel kompenzácie TPS oprávneným energetickým náročným podnikom zo 40 mil. eur na 100 mil. eur (limit pomoci podľa schémy EÚ).
6. Navrhujeme zaviesť pásmové poplatky za prepravu plynu v závislosti od veľkosti odberu, opatrenie má za cieľ znížiť cenu plynu pre veľkých odberateľov (pre ktorých by mala byť prirodzene nižšia z dôvodu jednoduchšej logistiky ku koncovému užívateľovi).
7. Dočasné zrušenie platby poplatku do Národného jadrového fondu, ktorý platia odberatelia vo výške 3,27 eur/MWh.
8. Dočasné zníženie sadzby DPH za elektrinu a plyn ako opatrenie pre domácnosti.
9. Navrhujeme, aby sa 26. októbra 2021 na zvolanej mimoriadnej Rade ministrov pre energetiku prediskutovalo aj či je možné ovplyvniť a „opraviť“ trh komodít. Napríklad:
 - a) znemožniť prístup na trh komodít subjektom bez výroby alebo spotreby, eliminovať burzové špekulácie zamedzením prístupu obchodníkom a bankám na burzy,
 - b) prediskutovať ako riešiť situácie, keď sa trhová cena výrazne odpojí od nákladov na výrobu a zastaví to výrobu,
 - c) zabezpečiť naplnenie zásobníkov plynu v EÚ na min. 90 %.
10. Navrhujeme zvážiť zmenu súčasného slovenského modelu platieb za elektrickú energiu. Inšpiráciou pre nás je nemecký model, v ktorom domácnosti platia za elektrinu viac ako podniky. Priemyselné podniky prispievajú na ochranu ŽP kúpou emisných povoleniek. Slovenské domácnosti sú taktiež nezanedbateľným znečisťovateľom, ale priamymi platbami neprispievajú k ochrane ŽP. Máme za to, že nárastom ceny elektrickej energie by boli domácnosti motivované zavádzať inovácie, znižovať spotrebu elektrickej energie, čo by v konečnom dôsledku viedlo k priblíženiu sa ku cieľu klimateckej neutrality. Tieto inovácie domácností by mali byť spolufinancované z eurofondov alebo z Plánu obnovy a odolnosti SR.